

Mustafe Tarabe, Šadije Selmanovića i Marka Kažića. Analizirajući pismo, kvalitetu i sadržaj kaligrafskih zapisa, autorica primjećuje da su pojedini predmeti neadekvatno zavedeni u inventarne knjige muzeja.

Slijedi poglavlje *Prilog rekonstrukciji sistema orijentalno-islamskog školstva u Crnoj Gori: udžbenici na orijentalnim jezicima - arhiv Odbora islamske zajednice u Baru, Arhivsko odjeljenje Berane, arhiv Odbora islamske zajednice u Bijelome polju, Zavičajni muzej Pljevlja, arhivski fond Husein-pašine džamije, privatna zbirka (vlasnik dr. Šerbo Rastoder) (42-58)*, koje donosi prikaz muslimanskoga obrazovnog sustava od 18. do 20. stoljeća kroz vrste islamskih škola, profile učitelja, nastavni plan, školske predmete te udžbenike i školsku literaturu. Iscrpan popis školske literature, koji je pohranjen u crnogorskim arhivskim i muzejskim fondovima, predstavljen je u *Prilogu* (61-182). Udžbenici su kategorizirani prema općemu karakteru i nastavnim predmetima na: vjeronaučnu literaturu, pedagošku literaturu, pravnu (šerijatsku) literaturu, filološku literaturu, povijest, matematiku, biologiju (botaniku), agrikulturu, geografiju, logiku, higijenu, administrativnu prepisku, ekonomiju, novine i ostalu građu. Uz faksimile arhivske građe nalazi se i pripadajuća signatura, godina nastanka te opis fizičkoga stanja dokumenata uz napomenu znatnijih oštećenja. Autorica na koncu zaključuje da je u ozračju pobjedničke euforije i kršćanske nadmoći orijentalno stvaralaštvo potisnuto i podcijenjeno iako ono predstavlja neodvojivu sastavnicu višeslojnoga crnogorskog povijesnog identiteta.

Objavljena studija dragocjeni je doprinos u popunjavanju kataloških praznina kulturnoga stvaralaštva pod osmanskome vlašću. Strpljivi rad i dugotrajno istraživanje koji se kriju iza kataloške obrade orijentalnih rukopisa u Crnoj Gori nesumnjivo će naići na pozitivnu recepciju šire znanstvene zajednice i potaknuti nova istraživanja u tome smjeru.

Ruža Radoš

Historijski zbornik, godina LXVII., broj 1 (2014), 1.-320. stranica;

Historijski zbornik, godina LXVII., broj 2 (2014), 321.-459. stranica

Godine 2012. u izdanju *Društva za hrvatsku povjesticu* izašla su dva nova broja časopisa *Historijski zbornik* koji donose niz radova, od članaka i prijevoda stranih tekstova, preko ocjena, prikaza i izvješća sa skupova, do tekstova u čast nedavno preminulim povjesničarima. Usto, dok je prvi standardno posvećen tematski i vremenski raznovrsnijoj problematici, drugi je broj posvećen specifičnoj temi pod naslovom *Socijalizam na klupi*.

Prvi broj započinje rubrikom *Članci* (1-213) koju otvara prethodno priopćenje Ivice Prlendera *Dubrovačke teritorijalne pretenzije prema srednjodalmatinskim otocima* (1-9). U ovome radu autor analizom metoda i modela dubrovačke politike u razdoblju od 12. do 15. stoljeća daje pregled te nastoji prepoznati motive kontinuiranih težnji dubrovačke komune za ovladavanjem otocima Korčulom, Bračom i Hvarom. Poznatom epizodom iz hrvatske povijesti, na temelju jednoga neiskorištenog zapisa, bavi se Krešimir Kužić u radu pod naslovom „*Bitka Hrvata*“ – *bitka na Krbavskom polju 1493. godine* (11-63). Ovaj detaljan prikaz čimbenika koji su doveli do poraza hrvatske vojske popraćen je i brojnim priložima u obliku tabela, prijepisa manje poznatih zapisa o bitki, karata i onodobnih slika. U sljedećemu radu, *Djelovanje frankopanskog vikara Senja viteza Nikole de Barnisa u Rijeci sredinom 15. stoljeća* (65-82), Ozren Kosanović na jednome primjeru istražuje slabo poznatu temu – ličnosti koje su nosile visoke funkcije u službi krčkih knezova Frankapana i njihovo djelovanje. Autor se posebice osvrće na poslovnu djelatnost ovoga frankopanskog vikara te ju uspoređuje s onom istaknutih trgovaca iz dalmatinskih gradova.

Skupina radova novovjekovne tematike započinje člankom Nedina Zahirovića naslova *Crtica iz ratovanja na Krajini: napad zapo-*

vjednika *Bihaća Franza Hornera na Ostrožac 31. svibnja 1585. godine* (83-92) u kojemu autor, uz uvodnu studiju, donosi prijepis i prijevod dokumenta vezanog uz vođenje bitaka na spomenutom prostoru u 16. stoljeću. Podaci iz dokumenta donose nove spoznaje o načinu ratovanja u Vojnoj krajini tijekom prvoga stoljeća sukoba Hrvata s Osmanlijama. Još jednim aspektom Vojne krajine bavi se Damir Stanić u članku *Prilog poznavanju kolonizacije pograničja Karlovačkog generalata 1790-ih* (93-117). Na temelju neiskorištene arhivske građe autor prati proces kolonizacije teritorija koji je Habsburška Monarhija osvojila u Austrijsko-osmanskom ratu 1788.–1791. godine, posebice se fokusirajući na problematiku pobjega s osmanskoga na habsburški posjed. Teme iz vojne povijesti nastavlja rad Lovorke Čoralić pod naslovom *Zagrepcani u mletačkim prekomorskim kopnenim postrojbama u 18. stoljeću* (119-127) u kojemu autorica na temelju izvorne arhivske građe analizira razne aspekte prisutnosti Zagrepčana u mletačkim pješačkim i konjaničkim postrojbama. Uz tekst je priložen cjelovit tablični pregled svih zagrebačkih vojnika do sada pronađenih u spisima pohranjenim u Archivio di Stato di Venezia.

Blok tema vezanih za 19. i 20. stoljeće započinje člankom *Djelovanje kapucinskog protualkoholnog društva „Sveta vojska“* (129-149) autora Wolfgyja Krašića, a razmatra jedan od aspekata djelovanja Hrvatskoga katoličkog pokreta nastalog početkom 20. stoljeća, točnije antialkoholnu kampanju riječkih kapucina tijekom Prvoga svjetskog rata. Koristeći onodobno kapucinsko glasilo *Naša Gospa Lurdaska* i njegov prilog *Sveti rat*, autor prikazuje motive i doseg ovoga angažmana kapucina. Potom slijedi članak pod naslovom *Ćirilica u banskoj Hrvatskoj od druge polovice 19. stoljeća do Prvoga svjetskog rata* (151-174) u kojemu autor Mislav Gabelica kroz položaj ćirilice u hrvatskome javnom životu prati borbu Srba za nacionalnu ravnopravnost s Hrvatima. Posebna pozornost u radu posvećena je odnosu vlasti u Hrvatskoj prema srpskim zahtjevima, koji je u razmatranome

razdoblju često varirao. Poviješću školstva u međuratnome razdoblju bavi se Suzana Jagić u radu naslovljenome *Izvanastavni i izvanškolski rad učitelja u regiji Hrvatskog zagorja (1918.–1939.)* (175-194). Izdvojivši aktivnosti u doba parlamentarizma i Kraljevine Jugoslavije, autorica na temelju arhivske građe prikazuje do koje su mjere učitelji u spomenutoj regiji radili na razvijanju svijesti i osjećaja za novu zajedničku državu osnovanu 1918. godine. Posljednji članak rubrike *Članaci* posvećen je crkvenoj tematici u razdoblju Drugoga svjetskog rata, a nosi naslov *Starokatolička crkva u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj* (195-213) Filipa Škiljana. Uz naglasak na predratnome sukobu Rimokatoličke crkve sa Starokatoličkom autor analizom raznovrsne arhivske građe prati odnos nove vlasti prema Starokatolicima te na koncu zaključuje kako je on, generalno gledajući, bio prilično neprijateljski.

Sljedeća rubrika *Prijevođi* (217-246) donosi tekstove Williama M. Johnstona *Vizije dugog trajanja Austrije* (217-230) i, uz uvodnu bilješku Branimira Jankovića, *Prvi svjetski rat u njemačkoj i međunarodnoj historiografiji* (233-246) autora Gerharda Hirschfelda. Za njom slijede *Ocjene i prikazi* (249-296), koji donose velik broj osvrtâ na recentna izdanja domaćih i stranih časopisa, zbornika radova i knjiga te *Znanstveni i drugi skupovi* (299-305) s tri izvješća. *In memoriam* (309-319), posljednja rubrika ovoga broja, posvećena je nedavno preminulim povjesničarima Jacquesu Le Goffu, Hansu Urlichu Wehleru i Hageanu Shulzeu.

Drugi, tematski, broj *Historijskoga zbornika* započinje *Uvodnim slovom* (321-322) gosta-urednika Igora Dude. Nakon uvoda slijedi rad Stipana Trogrlića *Napetosti i sukobi između Katoličke crkve u Istri i Oblasnog Narodnog odbora za Istru 1945.–1947.* (323-343) u kojemu autor razmatra odnos Katoličke crkve i nove vlasti neposredno nakon Drugoga svjetskog rata. Analizom izvora i literature u radu je nastojao dati odgovor na probleme sprječavanja obavljanja pastoralnoga rada Crkve te vršenje izvanjskih pritisaka

- od oduzimanja posjeda do traženja podrške Petogodišnjemu planu. Kulturno-političkim vezama Poljske i Jugoslavije bavi se Mateusz Sokulski u tekstu *Poljska kultura 1948.-1956. Perspektiva jugoslavenskog veleposlanstva u Poljskoj kao izraz legitimizacije vlastitog režima* (345-360). Razmatrajući na temelju diplomatskih dokumenata pogled službenih jugoslavenskih krugova na kulturnu politiku vlasti u Poljskoj, autor je došao do zaključka kako je prikazom raznih poteškoća u zemljama pod utjecajem SSSR-a Jugoslavija nastojala prikazati ispravnost vlastitih rješenja. Kulturno-političku tematiku nastavlja članak Dragana Batančeva pod naslovom *Cenzura partizanskog vesterana „Kapetan Leši“ (1960.)* (361-379) u kojemu se preispituje žanrovska poetika redatelja Živorada Mitrovića u kontekstu fenomena „jugoslavenskih vesterana“. Autor u radu naglašava kako je problem cenzure spomenutoga filma dobar primjer otkrivanja mehanizama kojima je održavan privid harmoničnoga društva na putu prema idealu besklasne i nadnacionalne države. U sljedećemu radu, *Odnos Ivana Supeka prema jugoslavenskoj ljevici (1939.-1972.)* (381-399), Ana Rajković obrađuje slabo poznato djelovanje akademika Ivana Supeka kao pripadnika lijeve inteligencije. Prikazom Supekove kritike jugoslavenske ljevice i njezinoga dominirajućeg marksističkog diskursa autoričina je namjera otvaranje prostora novim znanstvenim spoznajama i raspravama o ovome marginaliziranom intelektualcu. Ova se rubrika zaključuje tekstem Igora Dude koji se bavi krajem ere socijalizma pod naslovom *S Bucom i Bongom protiv krize. Hitrecovi smogovci, djetinjstvo i svakodnevnica kasnog socijalizma* (401-418). Tjednik *Studio* poslужio je autoru da prikaže recepciju popularnih romana i serije Hrvoja Hitreca u medijima, a sama djela iskorištena su u svrhu razmatranja duha vremena i stajališta samoga pisca o periodu u kojemu su djela nastajala.

Kao i u prethodnome broju nakon članka slijede osvrti na znanstvene i stručne skupove te publikacije objedinjene u rubrici *Skupovi, recenzije, prikazi* (421-459). S obzirom

na tematiku broja i u ovoj se rubrici donose tekstovi koji se odnose na nedavne skupove i recentna izdanja vezana uz drugu polovicu 20. stoljeća.

Časopis *Historijski zbornik* kvalitetnim člancima, kako etabliranih tako i mladih povjesničara, domaćih i stranih, pokrivajući političke, društvene, kulturne, vjerske i vojne teme od razdoblja srednjega vijeka do suvremenoga doba, uvijek je težio donositi nove spoznaje u hrvatsku historiografiju i otvarati nova pitanja. Stoga se na kraju može samo naglasiti kako, uz radove iz prvoga broja, tematskim blokom o socijalizmu i bavljenu još uvijek aktualnom temom ne samo u akademskim nego i u mnogo širim društvenim krugovima časopis uspješno nastavlja svoju tradiciju.

Filip Novosel

***Croatica Christiana Periodica*, god. XXXVIII., broj 74 (2014), 264 stranica**

Institut za crkvenu povijest Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu godine 2014. izdao je novi broj svojega časopisa *Croatica Christiana periodica*. Uz standardne rubrike *Rasprave i prilozi* (1-223) te *Prikazi i recenzije* (225-251) u ovome se broju nalazi i tekst u rubrici *In memoriam* (253-255) te, na samome kraju časopisa, *Primljene publikacije* (257-259).

Prva rubrika donosi jedanaest članaka, a započinje dvama tekstovima srednjovjekovne tematike. Tonija Andrić autorica je rada *Dopuna saznanja o pobožnosti splitskih obrtnika u 15. stoljeću* (1-21) u kojemu se analizom oporučnih lagata pro remedio anime daje slika pobožnosti obrtničkoga sloja u kasno-srednjovjekovnome Splitu. Ovim se radom nastavljaju autoričina prethodna istraživanja na tu temu. U tekstu *Od sajma do sajma: pomorski obalni promet u ritmu svetaca zaštitnika na Jadranu krajem srednjeg vijeka* (23-40)